

УДК 343.9

О.М. ІГНАТОВ, канд. юрид. наук, ст. наук. співр., Інститут економіки та права (філія) ОУП ВПО «Академія праці та соціальних відносин» в м. Севастополі

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВБИВСТВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: структура, вбивство

Традиційно кількісно-якісне вимірювання злочинності здійснюється шляхом виявлення таких основних статистичних показників, як рівень злочинності, коефіцієнти злочинності, структура злочинності, динаміка злочинності, географія злочинності, латентність, «ціна» тощо, які сприяють найбільш повному вивченю та адекватній оцінці досліджуваного явища.

Злочинність, як кожне соціальне явище, складається з низки складових, що знаходяться у певних співвідношеннях, зв'язках один з одним. Відобразити стійку впорядкованість такого співвідношення можливо за допомогою структури злочинності, що означає відношення окремого виду або групи злочинів до всієї маси злочинності в тому чи іншому регіоні за конкретний період. Вона (структуря) визначає частку (питому вагу), виділену за певними підставами різних категорій злочинності. Завдяки цьому показнику виявляються будова злочинності, її внутрішній склад. Структура виразно говорить про те, чим є злочинність у конкретних умовах, яка визначальна якість цього явища [1, с.54]. Вивчення структурних показників у часі дає можливість виявити реальні тенденції складових частин злочинності, спираючись на які можна більш надійно прогнозувати злочинність, її окремі групи і види [2, с.87]. Розглядаючи насильницьку злочинність в Україні з якісного боку, насамперед, варто визначити структуру вбивств – показник, що найбільш яскраво визначає її якісну складову.

Проблеми протидії насильницькій злочинності в цілому, та вбивствам зокрема у своїх в

працях досліджували багато вітчизняних та зарубіжних науковців: Г.А. Аванесов, А.А. Герцензон, В.О. Глушков, В.В. Голіна, Л.М. Давиденко, А.І. Долгова, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.Ф. Зелінський, А.П. Закалюк, Я.Ю. Кондратьєв, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, І.П. Лановенко, О.М. Литвак, В.В. Стасис, В.Я. Тацій, В.М. Трубников, І.К. Туркевич, В.І. Шакун та ін. Однак, незважаючи на суттєву розробленість даної теми, у науці залишається низка проблемних питань, передусім пов'язаних із відсутністю сучасних об'єктивних даних про стан та структуру насильницької злочинності та окремих її видів.

У зв'язку з цим, метою даної статті є аналіз та виявлення особливостей структури вбивств в Україні. Її новизна полягає у критичному аналізі структури зареєстрованих в країні вбивств як в цілому, так й окремих їх видів.

Аналізуючи структуру зареєстрованих в Україні вбивств, необхідно, перш за все, визначити її відповідно до форми вини, яка характерна для їх вчинення. Аналіз статистичних даних показав, що 93,7 % зареєстрованих в Україні вбивств – умисні злочини та лише 6,3 % вчиняється через необережність (діаграма на рис.1).

Примітно, що 19,2 % вбивств, що зареєстровані в країні – так звані кваліфіковані вбивства, тобто вбивства, що вчиняються при обтяжуючих обставинах. Лише 3,5 % зареєстрованих вбивств вчиняються за пом'якшуючих обставин. Таким чином, лише 70,8 % вбивств та замахів – це «прості», некваліфіковані вбивства та замахи на них (діаграма рис.2).

Відносно замахів на вбивство слід вказати наступне. Існуючі форми відомчої статистичної звітності не дозволяють розрахувати частку замахів на вбивство у структурі зареєстрованих в країні вбивств. Так, форма № 1 (450) затверджена Наказом МВС України від 16.01 2008 р. № 16 за погодженням з Держкомстатом України «Єдиний звіт про злочинність» містить Розділ 2 «Злочини проти життя та здоров'я особи» у якому окремою позицією стоїть «Умисне вбивство» поряд з «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевно-

го хвилювання», «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, не-

обхідних для затримання злочинця» та «Вбивство через необережність») та містяться дані щодо кількості зареєстрованих злочинів даного виду у звітному періоді.

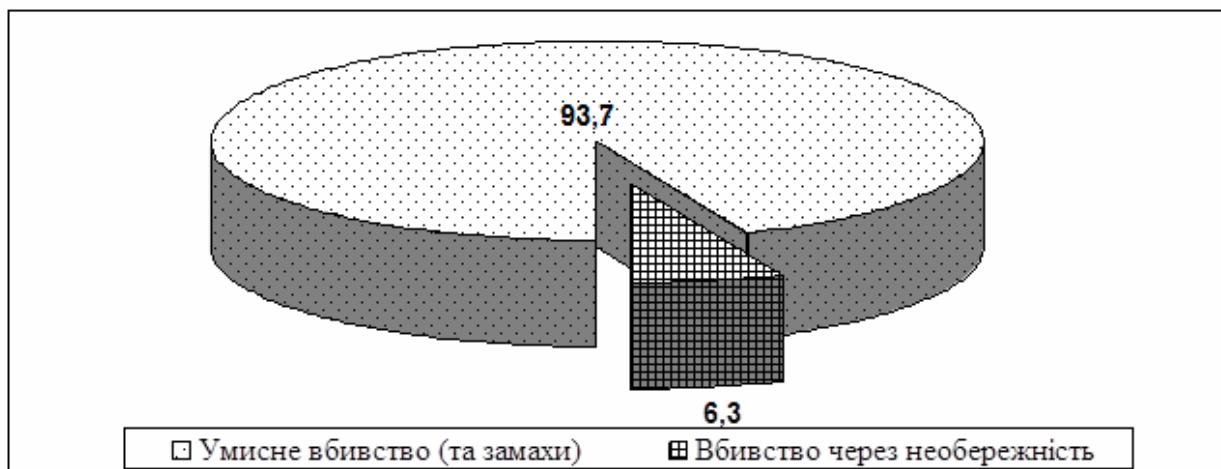

Рисунок 1 – Структура вбивств (ст.ст.115–119 КК України), зареєстрованих у 2002–2009 pp. за формою вини

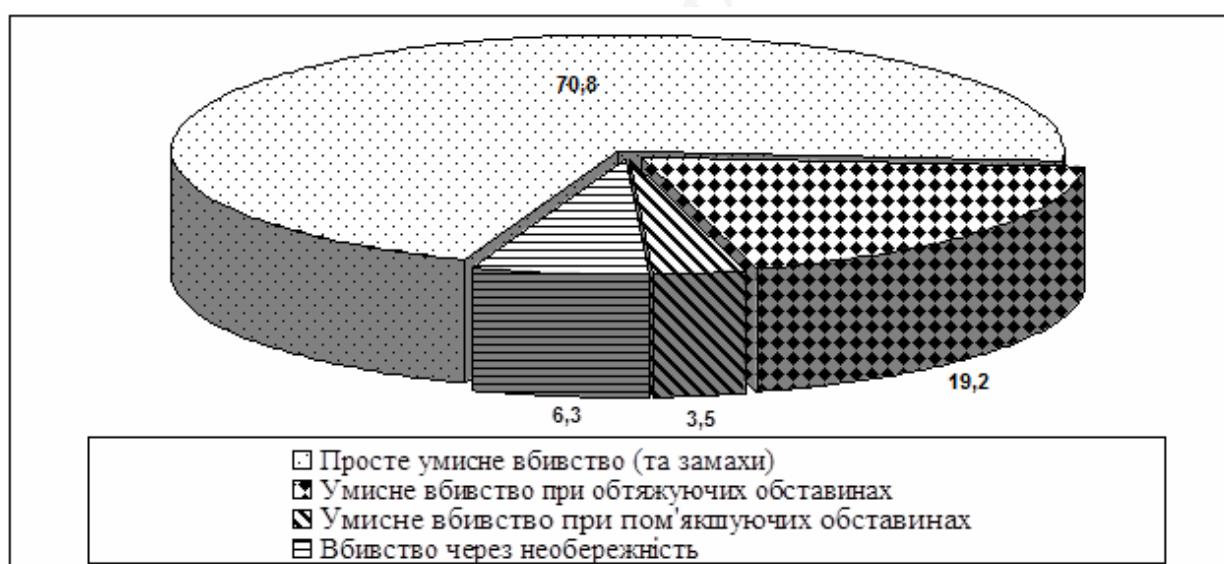

Рисунок 2 – Структура вбивств (ст.ст.115–119 КК України), зареєстрованих у 2002–2009 pp. за наявністю чи відсутністю кваліфікованих ознак та форми вини

Форма № 1-А (451) затверджена наказом МВС України від 16.01.2008 р. № 16 за погодженням з Держкомстатом України «Про зареєстровані злочини і результати роботи» містить Розділ 2 «Відомості про злочини загальнокримінальної спрямованості» у яко-

му окремою позицією стоїть «Умисне вбивство (та замах). У тому числі: двох або більше осіб, малолітньої дитини або вагітної жінки, заручника, з особливою жорстокістю, способом, небезпечним для життя багатьох осіб, з корисливих мотивів, з хуліганських

мотивів, особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службових або громадянських обов'язків, з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення, поєднане із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом, на замовлення, за попередньою змовою групою осіб, особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, *попереджено на стадії готовування, замаху*) та містяться дані щодо кількості зареєстрованих злочинів даного виду у звітному періоді.

За яким принципом при формуванні форми № 1-А до «умисних вбивств (та замахів)» увійшла (а не була визначена окремо) категорія «попереджено на стадії готовування, замаху» – не зрозуміло. Однак ясно, що це не окрема позиція щодо кількості злочинів, а їх частка з загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів.

Співставлення двох вказаних форм статистичної звітності дає на перший погляд можливість чітко розрахувати кількість зареєстрованих замахів на вбивство. За логікою кількість замахів можна розрахувати шляхом віднімання від кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів кількості зареєстрованих умисних вбивств. Тобто, формула розрахунків в загальному виді виглядає так: «Замах на вбивство» = «Умисне вбивство (та замах), у тому числі ч.2 ст.115 КК України» – «Умисне вбивство». Наприклад, якщо у 2009 році було зареєстровано 2395 умисних вбивств (форма № 1) та 2478 умисних вбивств та замахів, то кількість замахів повинна дорівнювати 83. Отже категорія «Умисне вбивство» охоплює злочини, передбачені ч.1 та ч.2 ст.115 КК України.

Загальна ж кількість зареєстрованих в країні у 2009 році вбивств = 2478 (умисне вбивство та замах) + 22 (умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання) + 17 (умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини) + 44 (умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у

разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця) + 181 (вбивство через необережність) = 2742 злочинів. Або: 2395 (умисне вбивство) + 83 (замах на вбивство) + 22 (умисне вбивство, вчинене в стані сильно-го душевного хвилювання) + 17 (умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини) + 44 (умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця) + 181 (вбивство через необережність) = 2742 злочинів.

А кількість злочинів, передбачених ч.1 ст.115 КК («просте» умисне вбивство) повинна дорівнювати: 2478 (умисне вбивство та замах) – 671 (ч. 2 ст. 115 КК України) – 83 (замах на вбивство) = 1724 злочинів. Або: 2395 (умисне вбивство) – 671 (ч. 2 ст. 115 КК України) = 1724 злочинів.

Однак, дослідження даних показників за більш-менш тривалий час показав, що розрахована таким чином кількість зареєстрованих замахів на вбивство дорівнює, насправді, кількості зареєстрованих, так званих, привілеїзованих вбивств ($83=22+17+44$)! Отже з наведеного випливає, що категорія «Умисне вбивство (та замах)» (форма № 1-А (451)) насправді охоплює усі зареєстровані умисні вбивства, включаючи «Умисне вбивство», «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця». А загальна кількість зареєстрованих в країні, наприклад, за 2009 рік вбивств, дорівнює: 2478 (умисне вбивство та замах) + 181 (вбивство через необережність) = 2659 злочинів. Це незважаючи на те, що, як вказувалося раніше, у формі № 1 (450) «Умисне вбивство», «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», «Умисне вбивство при перевищенні меж не-

обхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця» та «Вбивство через необережність» стоять окремими позиціями.

Саме таких прорахунків, обумовлених неузгодженістю та недосконалістю відомчих форм статистичної звітності, ми припустилися при розрахунку відповідних показників, досліджуючи рівень та динаміку вбивств в країні [3]. Однак, відносно вказаного дослідження ці прорахунки в цілому не впливають на виявлені особливості та встановлені тенденцій рівня та динаміки вбивств в Україні.

В кінцевому підсумку достовірно виявити частку зареєстрованих замахів на вбивство фактично не є можливим. А дані, що містяться у формі № 1-А щодо кількості зареєстрованих злочинів, які «попереджено на стадії готовування, замаху», на наш погляд, не являють практичної цінності, оскільки не кореспонduють з даними, щодо кількості потерпілих від вбивств та кількості осіб, загиблих від вбивств (форма 1-А. Розділ 14 «Відомості про осіб, які потерпіли від злочинів») (таблиця 1). Хоча й останні, до речі, не прибавляють розуміння.

Таблиця 1 – Дані щодо кількості зареєстрованих умисних вбивств (та замахів), попереджених на стадії готовування, замаху в Україні (2004–2009 рр.).

Показники злочинності	Роки					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Зареєстровано умисних вбивств (та замахів)	3788	3315	3220	2906	2707	2478
Попереджено на стадії готовування, замаху	301	285	162	160	241	238

Так, наприклад, у 2009 році зареєстровано попереджених на стадії готовування, замаху 238 з 2478 умисних вбивств, тобто 9,6 %. Потерпіло у цьому році від умисних вбивств та замахів 2650 осіб, а загинуло – 2194 особи. Отже, при 9,6 % «попереджених» на стадії готовування, замаху вбивств загибелі вдається «уникнути» 17 % потерпілих від умисних вбивств та замахів. Ще більш дивно виглядає картина зі вбивствами двох або більше осіб. Так, у 2009 році зареєстровано 106 умисних вбивств (та замахів) двох або більше осіб. Потерпіло від них 223 особи, а загинуло – 148 особи. Тобто при вчиненні такого злочину, як умисне вбивство двох або більше осіб, коли умисел винного спрямований саме на позбавлення життя двох або більше осіб, «уникнути» загибелі вдається 33,6 % потерпілих.

Структура привілейованих вбивства (частка яких, як вже зазначалося, складає 3,5 % реєструючих вбивств) визначається наступ-

ним співвідношенням вбивств, що вчиняються за пом'якшуючих обставин. Так, 2,1 % вбивств вчиняється при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця; менш ніж 1 % вбивств (0,8 %) вчиняється у стані сильного душевного хвилювання; 0,6 % складають вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини (діаграма рис.3).

Стосовно структури умисних вбивств аналіз показав, що переважну їх більшість складає «просте» умисне вбивство, частка якого складає 75,4 %. 20,5 % усіх зареєстрованих в країні умисних вбивств складають кваліфіковані вбивства, тобто кожне п'яте умисне вбивство вчиняється при обтяжуючих обставинах. Привілейовані вбивства, складаючи 3,5 % від всієї сукупності зареєстрованих вбивств, у структурі умисних вбивств займають 3,7 (діаграма рис.4).

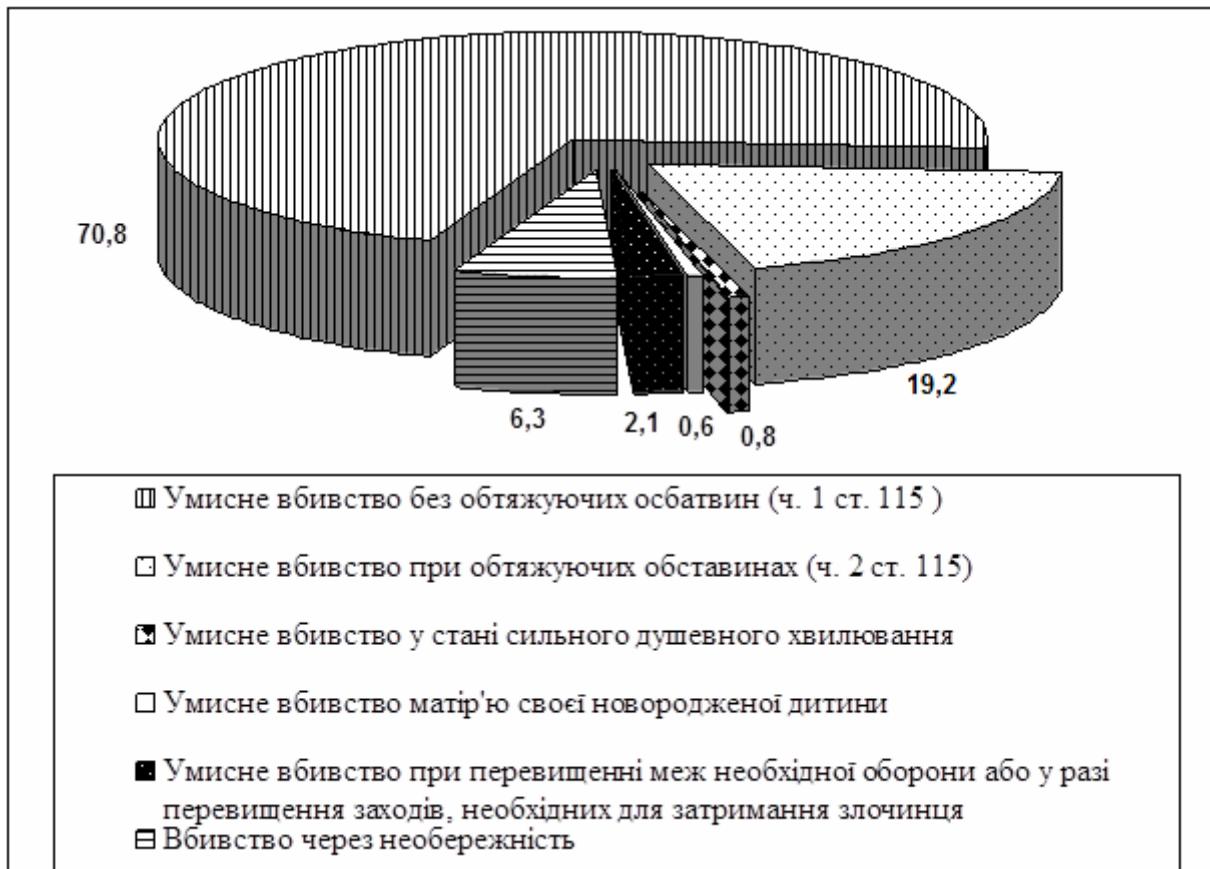

Рисунок 3 – Структура вбивств (ст.ст.115–119 КК України), зареєстрованих у 2002–2009 рр.

Рисунок 4 – Структура умисних вбивств (ст.ст.115–118 КК України), зареєстрованих у 2002–2009 рр.

Окремо слід розглянути структуру умисних вбивств при обтяжуючих обставинах. Здійснений нами аналіз показав, що переважну більшість вбивств даного виду складають вбивства з корисливих мотивів, частка яких становить 28,3 %. Наступне місце у структурі кваліфікованих вбивств замає вбивство двох або більше осіб – 19,1 %. Щодо останнього – слід звернути увагу на особливості відображення вбивства двох і більше осіб у формах державної статистичної звітності. Вказанний вид вбивства реєструється у статистичних звітах як один злочин, що лише підвищує латентність вбивств у нашій країні, штучно зменшуючи кількість жертв та, відповідно, соціальну «ціну» даного злочину. Третє та четверте місця серед кваліфікованих вбивств займають вбивства, що вчиняються за попередньою змовою групою осіб, частка яких складає 15,7 %, та вбивства, що вчиняються особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (7,7 %) відповідно.

Далі, залежно від частки питомої ваги у структурі умисних вбивств при обтяжуючих обставинах, що реєструються у країні, йдуть: вбивства, що вчиняються з особливою жорстокістю (6,5 %); вбивство малолітньої дитини (5 %); вбивства, що вчиняються з метою приховати інший злочин, або полегшити його вчинення (4,9 %); вбивства, поєднані із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом (4,5 %); вбивства з хуліганських мотивів (3,7 %); вбивства на замовлення (2,3 %); вбивства, вчинені способом, небезпечним для життя багатьох осіб (1,4 %); вбивства особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службових або громадянських обов'язків (0,7 %) та вбивства заручника (0,1 %) (діаграма рис.5).

Таким чином, поряд з цинічним та досить розповсюдженим у нашему соціумі вбивством з корисливих мотивів, структуру кваліфікованих вбивств (яким, нагадаємо, є кожне п'яте зареєстроване умисне вбивство) визна-

чають такі особливо тяжкі та найбільш соціально небезпечні за ступенем та характером види умисних вбивств (що в цілому й характеризує стан тяжкої та особливо тяжкої насильницької злочинності в країні), як вбивство двох або більше осіб, вбивства, що вчиняються за попередньою змовою групою осіб, та вбивства, що вчиняються особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (частка вказаних злочинів складає майже половину (42,5 %) всіх кваліфікованих вбивств). З цього випливає важливий висновок про таку якісну характеристику умисних вбивств при обтяжуючих обставинах, як переважно груповий характер їх вчинення, значний рівень їх рецидиву, а також численність їх жертв.

Виявiti реальні тенденції складових частин злочинності, спираючись на які можна більш грунтовно аналізувати її внутрішній склад та надійно прогнозувати злочинність, її окремі групи і види, дозволяє вивчення структури злочинності (структурних показників) у часі [2, с.87].

Щодо питомої ваги зареєстрованих вбивств у загальній структурі злочинності, слід звернути увагу на те, що, якщо у 2002 році цей показник складав 1 %, протягом наступних п'яти років (2003–2008 рр.) він складав 0,7-0,8 %, то вже у 2009 році даний показник знизився до 0,6 %. Що ж стосується частки умисних вбивств у загальній структурі злочинності, то в останні роки можна спостерігати зниження навіть – з середнього 0,7-0,8 % протягом 1992-2008 рр. до 0,6 % у 2009 році (таблиця 2) та 0,47 % у 2010 році [3].

Як відомо, за змінами статистичних показників тяжких (тим паче особливо тяжких) насильницьких злочинів можна судити про характер усієї злочинності та моральний стан суспільства [4, с.54–60]. Однак, виникає питання, чи дійсно вказані зміни у структурі вбивств відбивають позитивну її перебудову, зменшення напруженості в суспільстві та ефективність діяльності правоохоронних органів?

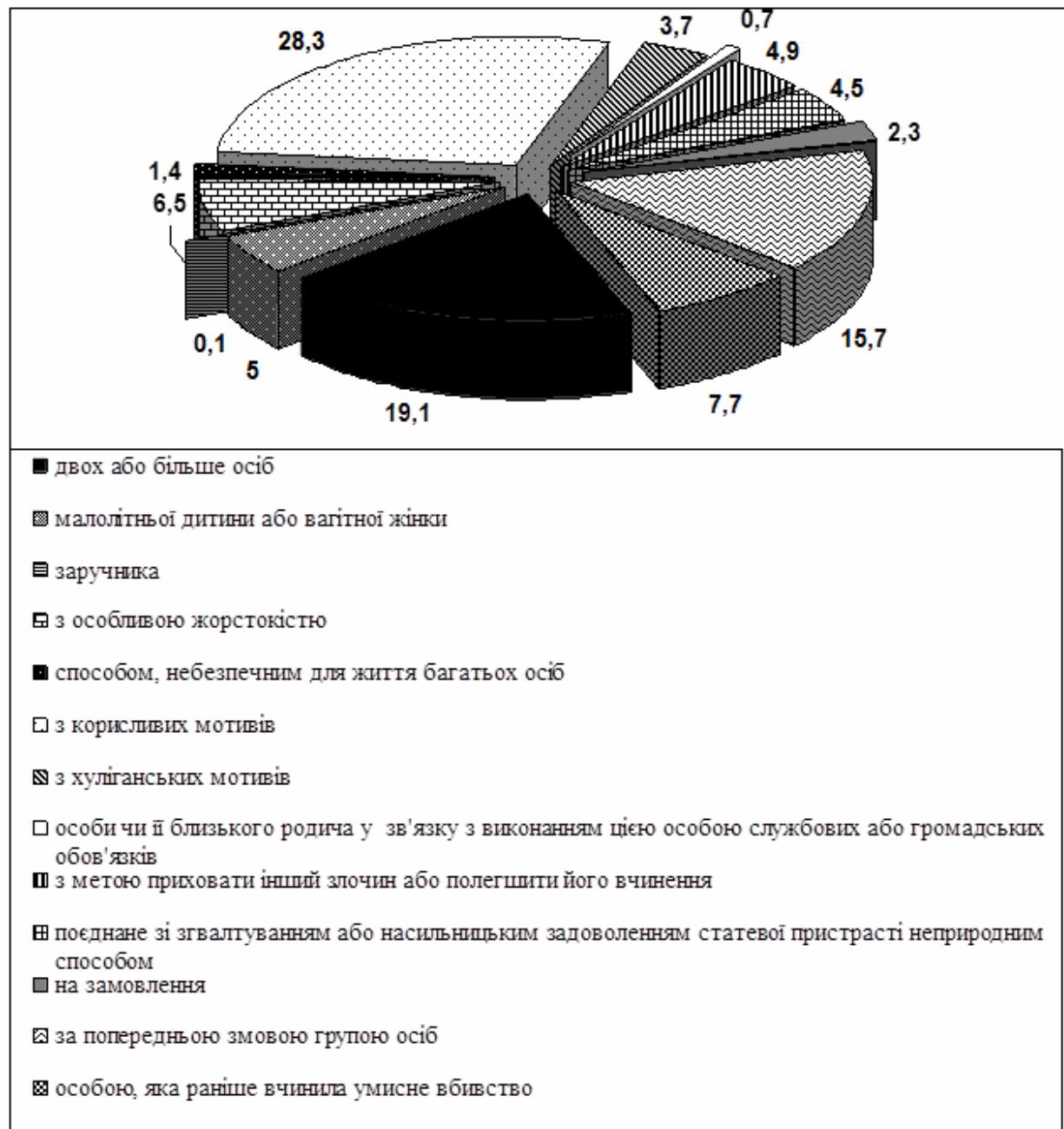

Рисунок 5 – Структура умисних вбивств при обтяжуючих обставинах (ч.2 ст.115 КК України), зареєстрованих у 2002–2009 рр.

Так, з огляду на відносну стабільність частки вбивств у структурі загальної кількості зареєстрованих в країні злочинів, виникають певні підстави зробити припущення про штучне походження (маніпуляції) змін відповідних показників, які можна спостерігати

останніми роками.

Слід зазначити, що й структура зареєстрованих в країні вбивств (залежно від виду вбивства) протягом вказаного періоду не вирізнялася особливою сталістю та стабільністю.

Таблиця 2 – Зміни у загальній структурі вбивств в Україні (2002–2009 рр.).

Показники злочинності (зареєстровано злочинів)	РОКИ							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Загальна кількість зареєстрованих злочинів	450661	556351	520105	485725	420900	401293	384424	434678
Вбивство (ст.ст. 115-119)	4508	4254	4011	3549	3428	3176	2957	2659
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	1	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,6
Умисне вбивство (та замахи)	4296	4041	3788	3315	3220	2906	2707	2478
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119) (у %)	95,2	95	94,4	93,4	93,9	91,5	91,5	93,2
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	1	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,6
Умисне вбивство (ст. 115)	4162	3875	3632	3194	3093	2790	2609	2395
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів (у %)	96,9	95,9	93,7	96,3	96	96	96,3	96,7
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119) (у %)	92,3	91,1	90,5	90	90,2	87,8	88,2	90
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,9	0,7	0,7	0,65	0,73	0,69	0,67	0,55

Так, якщо частка «простих» вбивств у структурі загальної кількості зареєстрованих вбивств (більш ніж на 10 %), структурі загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств (більш ніж на 10 %), структурі загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів (більш ніж на 10 %), а та-

ко ж структурі загальної кількості зареєстрованих злочинів (майже втричі) протягом аналізованого періоду стабільно зменшується (таблиця 3), то частка кваліфікованих вбивств за цими показниками практично зі стовідсотковою кореляцією зростає, особливо після 2005 року (таблиця 4).

Таблиця 3 – Зміни у структурі злочинності в Україні, пов’язані з «простими» вбивствами (2002–2009 рр.).

Показники злочинності (зареєстровано злочинів)	РОКИ							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Умисне вбивство без обтяжуючих обставин (ч. 1 ст. 115)	3458	3164	2872	2546	2419	2128	1962	1724
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств (ст. 115)	83,1	81,7	79,1	79,7	78,2	76,3	75,2	72
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів (у %)	80,5	78,3	75,8	76,8	75,1	73,2	72,5	69,6
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119)	76,7	74,4	71,6	71,7	70,5	67	66,3	64,8
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,8	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,5	0,3

Таблиця 4 – Зміни у структурі злочинності в Україні, пов’язані з кваліфікованими вбивствами (2002–2009 рр.)

Показники злочинності (зареєстровано злочинів)	РОКИ							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Умисне вбивство при обтяжуючих обставинах (ч. 2 ст. 115)	704	711	760	648	674	662	647	671
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств (ст. 115)	16,9	18,3	20,9	20,3	21,8	23,7	24,8	28
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів (у %)	16,4	17,6	20	19,5	20,9	22,7	23,9	27,1
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119)	15,6	16,7	18,9	18,2	19,6	20,8	21,9	25,2
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2

Отже позитивні зміни у структурі злочинності, обумовлені зменшенням частки зареєстрованих в країні вбивств (переважно некваліфікованих) відбуваються за рахунок її негативних якісних змін, зокрема, через збільшення частки кваліфікованих вбивств як у структурі вбивств, так й у структурі злочинності в цілому.

При цьому зміни структури кваліфікованих вбивств відбуваються відносно окремих їх видів неоднозначно (таблиця 5).

Таким чином, аналіз статистичних даних свідчить, що, незважаючи на переважну більшість у структурі кваліфікованих вбивств, протягом аналізованого періоду можна спостерігати зменшення частки вбивств з корисливих мотивів (зменшення частки у структурі зареєстрованих умисних вбивств при обтяжуючих обставинах з 28 % у 2002 році до 22,5 % у 2009 році), а також вбивств двох або більше осіб (зменшення частки з 22,9 % у 2002 році до 15,8 % у 2009 році).

В свою чергу, протягом аналізованого періоду можна спостерігати збільшення частки вбивств за попередньою змовою групою осіб (збільшення частки у структурі зареєстрованих умисних вбивств при обтяжуючих обставинах з 13,1 % у 2002 році до 16,1 % у 2009 році), а також вбивств, вчинених особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (збільшення частки з 5,5 % у 2002 році до 10 % у 2009 році), а частка даних вбивств від загальної кількості зареєстрованих злочинів збільшилась з 0,009 % до 0,02 %).

Також викликає занепокоєння збільшення частки у структурі зареєстрованих умисних вбивств при обтяжуючих обставинах таких їх видів, як вбивство малолітньої дитини або вагітної жінки (збільшення частки з 4,1 % у 2002 році до 5,8 % у 2009 році, а частка даних вбивств від загальної кількості зареєстрованих злочинів збільшилась більш ніж удвічі), а також вбивства з особливою жорстокістю (збільшення частки від 5,8 % у 2003 році до 7,6 % у 2009 році).

Таким чином, позитивні зміни у структурі злочинності, обумовлені зменшенням частки зареєстрованих вбивств відбуваються за рахунок її негативних якісних змін, при чому, не лише через збільшення питомої ваги кваліфікованих вбивств, як у структурі вбивств, так й у структурі злочинності в цілому, але й за рахунок вкрай негативних змін у самій структурі кваліфікованих вбивств, а саме: зростання частки таких найбільш вагомих (за часткою у структурі) вбивств, як вбивство за попередньою змовою групою осіб та вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, а також вбивств малолітньої дитини або вагітної жінки та вбивства з особливою жорстокістю, при зменшенні частки найбільш розповсюджених злочинів даного виду: вбивства з корисливих мотивів та вбивства двох або більше осіб.

Крім того, слід зазначити, що збереження частки деяких з даних видів вбивств серед загального масиву злочинів, що реєструються у країні, протягом всього аналізованого пері-

оду при одночасному зниженні їх частки серед кваліфікованих вбивств, наводить на думку про існування якогось запрограмованого «балансу» реєстрації окремих видів злочинів у нашій країні. Безумовно, з точки зору системного підходу до існування злочинності, як соціального явища певний баланс та взаємозв'язок складових цієї системи існує та існувати повинен. Але саме через соціальну складову неможливе, на наш погляд, стабільне існування частки у структурі всієї злочинності, наприклад, вбивств з корисливих мотивів, яка протягом усього аналізованого періоду (2002–2009 рр.) залишалася на рівні

0,04 %.

Щодо структури так званих привілейованих вбивств (які складають 3,5 % реєстрованих вбивств в цілому), а також частки даних злочинів у структурі вбивств та злочинності в цілому, слід зазначити, що зміни відповідних показників відображають насамперед саме специфічні особливості злочинів, які входять до даної групи (таблиця 6). Перш за все, мається на увазі те, що природа вчинення даних злочинів в менший мірі у порівнянні з іншими видами вбивств пов'язана з впливом соціальних факторів.

Таблиця 5 – Зміни у структурі кваліфікованих вбивств в Україні (2002–2009 рр.)

Показники злочинності (зареєстровано злочинів)	РОКИ							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Умисне вбивство двох або більше осіб	161	156	151	128	114	124	108	106
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств при обтяжуючих обставинах (ч. 2 ст. 115) (у %)	22,9	21,9	19,8	19,8	16,9	18,7	16,7	15,8
малолітньої дитини або вагітної жінки	29	35	45	30	36	30	30	39
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	4,1	4,9	5,9	4,6	5,3	4,5	4,6	5,8
заручника	1	0	0	1	2	0	1	0
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	0,1	-	-	0,1	0,3	-	0,1	-
з особливою жорстокістю	49	41	43	33	45	47	50	51
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	7	5,8	5,7	5,1	6,6	7,1	7,7	7,6
способом, небезпечним для життя багатьох осіб	14	6	8	9	13	6	6	16
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	2	0,8	1,1	1,4	1,9	0,9	0,9	2,3
з корисливих мотивів	197	217	230	190	184	170	171	195
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	28	30,5	30,3	29,3	27,2	25,6	25,5	22,5
з хуліганських мотивів	35	31	28	16	19	29	21	22
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	4,9	4,4	3,7	2,5	2,8	4,3	3,1	3,3
особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службових або громадянських обов'язків	11	3	3	6	6	5	3	2
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	1,6	0,4	0,4	0,9	0,9	0,8	0,4	0,2
з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення	40	35	33	37	38	33	30	23
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	5,7	4,9	4,3	6,7	5,6	5	4,5	3,4
посдане із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом	23	25	41	22	29	45	30	31
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	3,3	3,5	5,3	3,3	4,3	6,8	4,5	4,6
на замовлення	13	15	16	16	25	16	14	11
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	1,8	2,1	2,1	2,5	3,7	2,4	2,1	1,6
за попередньою змовою групою осіб	92	104	109	110	106	104	125	108
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	13,1	14,6	14,3	16,9	15,7	15,7	18,6	16,1
особою, яка раніше вчинила умисне вбивство	39	43	53	50	57	53	58	68
Частка від ... (ч. 2 ст. 115) (у %)	5,5	6	6,9	7,7	8,6	8,1	8,6	10

Таблиця 6 – Зміни у структурі «привілейованих» вбивств в Україні (2002–2009 рр.)

Показники злочинності (зареєстровано злочинів)	РОКИ							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Привілейовані умисні вбивства (ст.ст. 116-118)	134	166	156	121	127	116	98	83
Частка від загальної кількості зареєстрованих умисних вбивств та замахів (у %)	3,1	4,1	4,1	3,7	3,9	4	3,6	3,3
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119)	2,9	3,9	3,9	3,4	3,7	3,6	3,3	3,1
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02
Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання	35	41	34	17	37	25	30	22
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119) (у %)	0,8	1	0,8	0,5	1	0,8	1	0,8
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,008	0,007	0,007	0,003	0,009	0,006	0,007	0,005
матір'ю своєї новонародженої дитини	20	29	23	17	18	21	16	17
Частка від ... (ст.ст. 115-119) (у %)	0,4	0,7	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6
Частка від ... зареєстрованих злочинів (у %)	0,004	0,005	0,004	0,003	0,004	0,005	0,004	0,003
при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця	79	96	99	87	72	70	52	44
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119)	1,7	2,2	2,4	2,4	2,1	2,2	1,7	1,6
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,01	0,02	0,02	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01

Водночас, слід відмітити той факт, що, незважаючи на деякі коливання у структурі зареєстрованих вбивств, поступово збільшується частка вбивств через необережність

(збільшення частки з 4,7 % у 2002 році до 8,8 % у 2008 році, при зниженні до 6,8 % у 2009 році) (таблиця 7).

Таблиця 7 – Зміни частки вбивств через необережність у структурі злочинності в Україні (2002–2009 рр.)

Показники злочинності (зареєстровано злочинів)	РОКИ							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Вбивство через необережність	212	213	223	234	208	270	260	181
Частка від загальної кількості зареєстрованих вбивств (ст.ст. 115-119)	4,7	5	5,5	6,7	6	8,5	8,8	6,8
Частка від загальної кількості зареєстрованих злочинів (у %)	0,04	0,03	0,04	0,05	0,05	0,06	0,07	0,04

Це, на наш погляд, є не зовсім природним, з огляду характеру даного злочину та на схожість специфіки цього різновиду вбивства з привілейованими вбивствами.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки.

1. Як свідчить статистика, 93,7 % вбивств в

Україні – умисні злочини. 19,2 % зареєстрованих вбивств – так звані кваліфіковані вбивства та лише 3,5 % вбивств вчиняються за пом'якшуючих обставин.

2. У структурі умисних вбивств переважає «просте» умисне вбивство (75,4 %), а кожне п'яте вбивство – кваліфіковане (20,5 %). Бі-

льшість кваліфікованих вбивств складають вбивства: з корисливих мотивів (28,3 %); двох або більше осіб (19,1 %); що вчиняються за попередньою змовою групою осіб (15,7 %); що вчиняються особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (7,7 %). Отже в цілому кваліфіковані вбивства характеризують корисливий, груповий та рецидивний характер їх вчинення, а також численність їх жертв.

3. Позитивні зміни у структурі злочинності, обумовлені зменшенням частки реєструємих у країні вбивств (переважно простих, не-кваліфікованих) відбуваються за рахунок її негативних якісних змін, при чому, не лише за рахунок збільшення частки кваліфікованих вбивств як у структурі вбивств, так й у структурі злочинності в цілому, але й за рахунок вкрай негативних змін у самій структурі кваліфікованих вбивств. А саме: зростання частки таких найбільш вагомих (за часткою у структурі) вбивств, як вбивство за попередньою змовою групою осіб та вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, а також вбивств малолітньої дитини або вагітної жінки та вбивства з особливою жорстокістю, при зменшенні частки найбільш розповсюджених злочинів даного виду: вбивства з корисливих мотивів та вбивства двох або більше осіб. Вказане в цілому характеризує стан тяжкої та особливо тяжкої насильницької злочинності в країні.

5. Враховуючи соціальні передумови, специфіку досліджуваного виду злочинності, а

також певні характерні зміни структури вбивств в країні (інтенсивне зменшення частки реєструємих закінчених вбивств окремих видів при збільшенні інших, в тому числі вбивств через необережність), можна зробити припущення про штучність вказаних змін у структурі вбивств в Україні, перш за все, пов'язану з маніпулюванням статистичними даними зокрема через порушення реєстраційної дисципліни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курс кримінології: Загальна частина : підручник: У 2 кн. / [О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

2. Кримінология : учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М. : Юристъ, 2004. – 734 с.

3. Ігнатов О. М. Криміологічний аналіз рівня та динаміки вбивств в Україні / О. М. Ігнатов // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 314–326 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11iomvuu.pdf>

4. Голина В. В. Современные тенденции тяжкой насильтвенной преступности против личности и основные направления борьбы с ней / В. В. Голина // Проблеми боротьби з насильницькою злочинністю в Україні : збірник матеріалів наукових праць. – Х., 2001. – С. 54–60.

Ігнатов О. М. Криміологічний аналіз структури вбивств в Україні / О. М. Ігнатов // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 375–386 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12iomsvu.pdf>

Щодо проблеми дослідження структури вбивств в Україні – як в цілому, так й окремих їх видів на підставі дослідження статистичних даних МВС України зроблено критичний аналіз відповідних показників та наявних тенденцій їх змін.

Ігнатов А.Н. Криминологический анализ структуры убийств в Украине

В отношении проблемы исследования структуры убийств в Украине – как в целом, так и отдельных их видов на основании исследования статистических данных МВД Украины осуществлен критический анализ соответствующих показателей и имеющихся тенденций их изменения.

Ignatov A.N. Criminological Analysis of Structure of Murders in Ukraine

Pertaining to a problem of probe of structure of killings in Ukraine – as a whole, and their separate views on the base of probe of statistical data of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine the critical assaying of the applicable indexes and available trends of their change is performed